

інтересів промислового підприємства і фахівців, що здійснюють розробку нововведень. У зв'язку з цим зростає роль стимулювання робіт на даній стадії. На думку фахівців [1], кращих результатів можна досягти тільки на основі раціонального використання двох видів стимулювання: матеріального і морального. У цілому фінансування працівників, що здійснюють НДДКР, повинно знаходитись у прямій залежності від результатів їхньої діяльності.

Доцільно використовувати систему матеріального стимулювання, що охоплює всі рівні даної стадії інноваційного процесу, тобто пропонується стимулювати:

структурні підрозділи, пов'язані з розробкою інновацій у цілому;

окремі проекти в межах усієї програми НДДКР; окремих співробітників.

Стимулювання в межах всієї програми НДДКР повинно бути спрямовано таким чином, щоб забезпечити сприятливі умови для фінансування найбільш оптимальних проектів відповідно до пріоритетів розвитку підприємства.

Для морального стимулювання фахівців на стадії проведення НДДКР, на думку автора, можна використовувати різні способи і методи, враховуючи наступне:

робота, пов'язана з розробкою винаходів, носить творчий характер і буде раціональним, найбільш талановитим фахівцем надавати можливість використання гнучкого графіка роботи в зручний для них час;

при розробці заходів стимулювання правомірним є забезпечення можливості просування в службовій діяльності фахівців, зайнятих НДДКР, і зростання у сфері науки;

з огляду на те, що інноваційна діяльність у цілому і НДДКР сполучені з певним ризиком, забезпечення гарантії зайнятості співробітників промислового підприємства буде відігравати найважливішу роль у стимулюванні їхньої праці;

надання можливості частини робочого часу на проведення позапланових, особистих досліджень. Такий підхід до організації праці у сфері НДДКР дозволяє не тільки підвищити результативність даної стадії інноваційного процесу за рахунок появи позапланових винаходів, але і виконує функцію стимулювання, тому що дає можливість співробітникам вести дослідження у напрямках, які їх цікавлять [7].

Усі визначені заходи необхідно оцінювати стосовно їх впливу на результативність НДДКР та обґрунтовувати напрямки щодо її підвищення. Використання даного підходу дає можливість створити на промисловому підприємстві сприятливий клімат, який забезпечує активну роботу з розробки та освоєння інновацій.

Література: 1. Инновационный менеджмент: Справ. пособие / Под ред. П. Н. Завлина, А. К. Казанцева, Л. Э. Миндели. — 2-е изд., переработ. и доп. — М.: ЦИСН, 1998. — 568 с. 2. Ильенкова С. Д. Инновационный менеджмент: Учебник для вузов / С. Д. Ильенкова, Л. М. Гохберг, С. Ю. Ягудин; [Под ред. С. Д. Ильенкова. — М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997. — 276 с. 3. Дорофиев В. В. Инновационный менеджмент и научно-техническая деятельность: Учеб. пособие / В. В. Дорофиев, В. П. Колосюк. — Донецк, 2001. — 412 с. 4. Пономаренко В. С. Стратегичне управління підприємством. — Харків: Основа, 1999. — 620 с. 5. Васленко В. О. Інноваційний менеджмент. Навч. посібник / В. О. Васленко, В. Г. Шматко. — К.: ЦУЛ, Фенікс, 2003. — 440 с. 6. Цибульок П. М. Популярно про інтелектуальну власність / П. М. Цибульок, В. П. Чеботарьов — К.: Міжнародний науковий комітет, 2003. — 56 с. 7. Лукашева Е. В. Инновационная мотивация работников предприятия // 36. наук. пр. "Управління розвитком". — Харків: Вид. ХДЕУ. — 2002. — №2. — С. 83 – 85.

УДК 336.74:004.78

**Ляшенко В. В.
Яременко О. Р.**

СУЧАСНІ ПИТАННЯ ПРОБЛЕМАТИКИ РУХУ ПОТОКІВ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ

The importance of electronic money turnover from the point of view of proposition and demand balance for money is pointed out in the article. The main tendencies of electronic money turnover in Ukraine are considered. The influence of the existed tendencies of money turnover upon the money turnover regularity is revealed.

Однією з умов сталого розвитку фінансової системи є запровадження різних інструментів у системі грошового обігу, визначальною складовою серед яких слід зазначити використання безготівкових рахунків, що, безумовно, поєднано з певним рухом так званих електронних грошей. Перш за все це пов'язано з тим, що традиційні платіжні системи не в змозі повністю забезпечити виробничий оборот у рамках внутрішнього валового продукту (ВВП). Підґрунтям цього можна назвати досить значне відношення ВВП до грошового агрегату M2, яке, наприклад, для України знаходиться в останні два роки на рівні 2,75 – 2,82 рази [1] та має уповільнені темпи зменшення. Унаслідок чого на фоні зростаючої ваги наданих кредитів відчувається їх недостатність для сталого економічного розвитку (наприклад, дослідження Г. М. Азаренкової [2]) та частковим проявом чого можна вважати й зростання відповідних процентних ставок [3]. Водночас у розвинутих країнах відношення ВВП до грошового агрегату M2 знаходиться в межах 1,6 – 1,9 рази [4], що є свідченням збалансованості пропозиції та попиту на гроші. Тож будь-які дослідження стосовно впливовості потоків електронних грошей на різні макроекономічні показники є досить актуальними. У цьому аспекті насамперед заслуговує уваги здатність електронних грошей замінювати банківські гроші та впливати на загальну динаміку грошової маси, що безперервно взаємопов'язано з рівновагою попиту й пропозиції на грошовому ринку та є суттєвим для країн, що зазнають значних трансформаційних змін у сфері економіки. До складу таких країн відноситься й Україна.

Однак, як свідчить аналіз відповідних публікацій стосовно означеної проблематики, немає одностайної думки. Так, наприклад, В. Ely [5] та Е. Kelley [6] вважають, що електронні гроші істотно не відрізняються від інших форм грошей, які існують сьогодні. Тож, вплив електронних грошей на грошову політику, на думку цих авторів, не слід приймати в розрахунок.

Разом з цим такі економісти, як М. Krueger [7] та М. Woodford [8], зазначають, що вплив електронних грошей на грошову систему можна успішно контролювати з використанням традиційних механізмів грошово-кредитного регулювання.

Водночас багато дослідників, зокрема Е. Stevens, J. Jordan [9], М. Bernkopf [10], А. Berentsen [11], F. Sollner, A. Wilfert [12], вважають, що електронні гроші мають властивості, які роблять їх відмінними від інших грошових форм. Тобто їхній вплив на грошову політику може виявитися істотним принаймні в довгостроковій перспективі. Окрім цього, зростання пропозиції електронних грошей з метою заміщення готівки може поступово призвести до істотного зменшення традиційних грошей, що знаходяться в обігу. Отже, виходячи з того, що готівка є компонентом усіх грошових агрегатів, зміни в попиті на неї вплинуть на всі грошові агрегати.

Тож у цьому аспекті вагомим постає аналіз динаміки руху потоків електронних грошей, який загалом узгоджується із визначенням можливих впливів на певні грошові агрегати. Таким чином, основним завданням даного дослідження слід вважати проведення відповідного аналізу. Втім, враховуючи,

що специфіка такого аналізу багато в чому визначається особливостями певного економічного розвитку країни, зазначене дослідження проведемо з погляду України, спираючись на дані національної системи масових електронних платежів (НСМЕП), яка останнім часом відіграє значну роль у цьому процесі.

Насамперед, з погляду поставленого завдання дослідження слід наголосити на динамічних процесах зростання обсягів електронних платежів в Україні, де необхідно визначити передусім обіг за допомогою відповідних карток та міжбанківські розрахунки.

Так, протягом 2001 – 2005 років обороти за картками в межах НСМЕП зросли більше ніж у 160 разів (рис. 1 [13], дані 2005 року станом на кінець вересня).

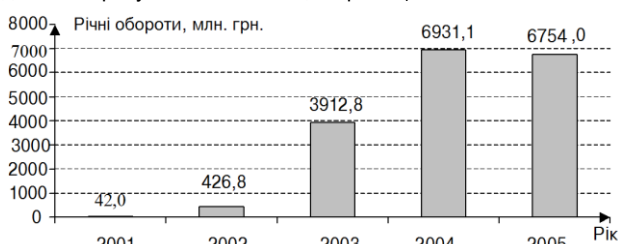

Рис. 1. Річні обороти за картками НСМЕП протягом 2001 – 2005 років

При цьому щомісячні темпи наростаючих оборотів за картками НСМЕП протягом 2004 – 2005 років мали стійкий приріст у 10 – 12%.

Разом з цим динамічно розвиваються й міжбанківські обороти електронних розрахунків у межах НСМЕП (рис. 2 [13], дані 2005 року станом на кінець жовтня), які також мають стійкий приріст з погляду щомісячних темпів зростання наростаючих оборотів.

Рис. 2. Річні міжбанківські обороти в системі НСМЕП протягом 2002 – 2005 років в Україні

Тож у цілому можна зробити висновок щодо збільшення пропозиції електронних коштів в Україні. Водночас позитивним фактом обертання електронних коштів можна вважати динаміку денних оборотів за картками НСМЕП (рис. 3 [13]).

Як видно з даних рис. 3, спостерігається чітка тенденція до зменшення флуктуаційних коливань щодо денних оборотів за картками НСМЕП, що може бути певним проявом накопичення залишків на електронних рахунках клієнтів. У підсумку це обумовлює потенційне зростання мультиплікативного розширення відповідної маси грошей внаслідок утворення додаткового пасиву, який складається з невикористаних коштів клієнтів та принаймні позитивно впливає на показники ліквідності банків, що обслуговують пластикові картки.

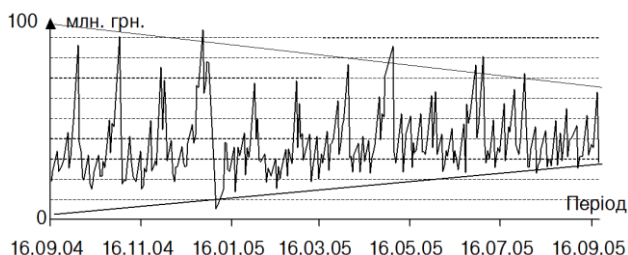

Рис. 3. Динаміка денних оборотів за картками НСМЕП у 2004 – 2005 роках

Тобто з поширенням електронних грошей банки здобувають можливість концентрувати всі дрібні та неконтрольовані (внаслідок їхньої малості) залишки коштів, що розсіяні в транзакційних ланцюжках.

Водночас, з погляду економічної теорії, відповідне збільшення пропозиції електронних грошей з урахуванням моделі Баумоля – Тобіна, зазвичай, призводить до зменшення процентних ставок щодо пропозиції вільних коштів. Втім якщо узагальнити, наприклад, динаміку зміни процентних ставок за наданими кредитами банків і щомісячне зростання наростаючих оборотів руху електронних грошей за картками та на міжбанку протягом останнього року (принаймні з жовтня 2004 року по вересень 2005 року), то можна зазначити не лише теоретично припустиме зменшення відповідних процентних ставок. Так, за даними рис. 4 [14] (процентні ставки за наданими кредитами — це середньозважені місячні ставки за наданими кредитами по банківській системі в річному обчисленні) можна визначити три характерних періоди в зміні динаміки процентних ставок за наданими кредитами.

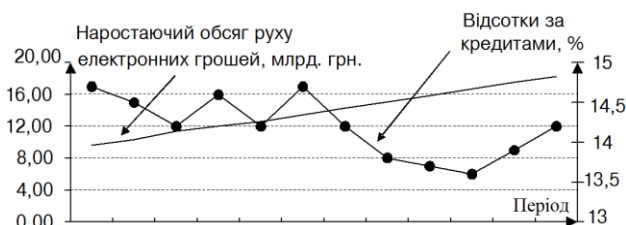

Рис. 4. Загальна тенденція наростаючих обсягів електронних грошей за картками і на міжбанку та зміни процентних ставок за наданими кредитами з жовтня 2004 року по вересень 2005 року

Протягом жовтня 2004 — березня 2005 року спостерігається чергування в тенденціях зміни відсотків за кредитами, за період з квітня 2005 по липень 2005 року наявна тенденція щодо зменшення відсотків за кредитами із подальшою зміною її з серпня 2005 року на зростання. Тобто, хоч і прослідковується загальна тенденція до зменшення відсотків за кредитами на аналізованому інтервалі часу, вона не є чітко визначеною. До того ж, як вказують ознаки діяльності банківської системи України, наприкінці жовтня 2005 року спостерігається зростання відсотків за наданими кредитами. Підґрунтям такого розвитку подій, зазвичай, є ціла низка факторів, одним з яких, безумовно, є заяви уряду щодо необхідності банків "ділитися" з бюджетом своїми прибутками. Проте з погляду взаємозалежності руху електронних грошей та можливим зменшенням процентних ставок стосовно пропозиції вільних коштів слід зауважити, що діючі платіжні системи на базі електронних грошей орієнтовані переважно на проведення мікроплатежів, які в перехідній економіці, насамперед, розширюють та доповнюють функціонування традиційних платіжних систем. Так, відношення обсягу електронних грошей до готівкових грошей в Україні на кінець 2002 року складало лише 0,016; 2003 року — 0,119; 2004 року — 0,165 (авторські розрахунки за даними обігу електронних грошей та наявної готівки).

Водночас для розкриття потенційної впливовості електронних грошей на різні грошові агрегати доцільним є визначення значень так званого банкотно-депозитного коефіцієнта, який розраховується як відношення готівки, що знаходиться в обігу, до суми безстрокових депозитів та депозитів до запитання.

При цьому в цілому для країн з високим рівнем означеного коефіцієнта зміни в грошовій масі можуть виявитися більш вагомими, ніж для країн з низьким рівнем при достатньому обороті електронних грошей. Це пов'язано з тим, що можливе ймовірне заміщення готівки електронними грошима впливає на відповідні грошові агрегати у двох напрямках.

Один з таких напрямків безпосередньо впливає на скорочення частки готівки в обігу і збільшення частки електронних грошей, бо безумовною складовою всіх грошових агрегатів є готівкові гроші.

Інший напрямок пов'язаний з можливою зміною резервної позиції банків, яка взаємозалежна із структурою залучених депозитів.

З урахуванням динаміки розвитку банківської України та запровадження відповідної грошово-кредитної політики банотно-депозитний коефіцієнт мав наступні значення: за підсумками 2001 року — 0,75; 2002 року — 0,70; 2003 року — 0,54; 2004 року — 0,51. Тобто, як бачимо, спостерігається чітка тенденція щодо зменшення такого коефіцієнта. Втім для розвинених країн розрахункове значення банотно-депозитного коефіцієнта коливається в межах 0,06 – 0,13 [15]. Тож слід зважувати на подальше зростання електронних грошей у загальній системі грошового обігу. Разом з цим фактором стримання впливовості електронних грошей на різні грошові агрегати необхідно вважати недостатню готовність банківської системи України щодо мультиплікативного розширення грошової маси, бо обмеження кредитної активності банків для цілей підтримання надлишкової ліквідності та зниження можливих ризиків у кінцевому підсумку гасять хвилю мультиплікативного розширення депозитів і загальної величини грошової маси в економіці. Це впливає з того, що фактичне значення грошового мультиплікатора є нижчим за його нормативне значення (див. дані банківської статистики [16]). Отже, заміщення готівки електронними грошми може призвести до визначеного зростання пропозиції банківських резервів і збільшення грошової маси. Вплив даного заміщення буде еквівалентний операціям центрального банку на відкритому ринку, що забезпечують надходження додаткових резервів.

Таким чином, проведене дослідження дозволяє констатувати, що в умовах економічного розвитку в Україні впливовість обсягів обігу електронних грошей на різні грошові агрегати ще недостатньо виражено. Втім з метою належного контролювання цього процесу є упереджені дослідження щодо можливого розширення обертів електронних коштів. З цього приводу доцільним є визначення впливу обігу електронних грошей не лише на грошові агрегати, а й на певні макроекономічні показники діяльності банківської системи та, насамперед, на показники ліквідності, що й може бути визначено як напрямком подальших досліджень.

Література: 1. www.bank.gov.ua 2. Азаренкова Г. М. Моделі та методи аналізу фінансових потоків. — Харків: ВКФ "Гриф", 2005. — 120 с. 3. Христофорова О. М. Аналіз впливу банківських відсотків на сталість руху вихідних кредитних потоків // Вісник Міжнародного слов'янського університету. — 2004. — Т. VII. — №1. — С. 9 – 13. 4. www.federalreserve.gov 5. Ely B. Electronic Money and Monetary Policy: Separating Fact from Fiction // The Cato Institute's 14th Annual Monetary Conference on "The Future of Money in the Information Age". Washington, D. C., 1996. — 286 p. 6. Kelley E. W. The Future of Electronic Payments // BAI conference "The National Payment System". Washington, D. C., 1996. — 342 p. 7. Krueger M. Monetary Policy Implications of Digital Money: A Comment // Kyklos (International Review of Social Science). — 1999. — Vol. 52. — Issue 2. — P. 259 – 262. 8. Woodford M. D. Monetary Policy in a World Without Money // World Bank's Conference "Future of Monetary Policy and Banking". Washington, D. C., 2000. — 11 July. — 266 p. 9. Jordan J. L., Stevens E. J. Money in the Twenty-First Century. Federal Reserve Bank of Cleveland, Financial Services Working Paper, 02/96. — 36 p. 10. Bernkopf M. Electronic Cash and Monetary Policy // First Monday. — 1996. — №1. — May. — P. 25. 11. Berentsen A. Monetary Policy Implications of Digital Money // Kyklos (International Review of Social Science). — 1998. — Vol. 51. — Issue 1. — P. 89 – 117. 12. Sollner F., Wilfert A. Elektronisches Geld und Geldpolitik // Forum fur Wirtschafts und Finanzpolitik. — 1996. — №22. — P. 389 – 405. 13. www.bank.gov.ua 14. www.bank.gov.ua 15. Statistics on Payment and Settlement Systems in Selected Countries. Committee on Payment and Settlement Systems. Bank for International Settlements. — Basle. — 2003. — April. — P. 169 – 171. 16. www.bank.gov.ua

УДК 65.14.1

Хамініч С. Ю.

ЯКІСТЬ ДІЛОВОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ВІДТВОРЕННЯ ЗНАНЬ

In the article education as multicategorical subject of research and multiaspected process of reflecting knowledge and productive forces is considered. The approaches to understanding the economics of education subject are analyzed. The methodology of the quality of business education as the hermeneutic methodology is offered.

Період трансформації ринкових відносин в Україні характеризується безперервним підвищенням та раціональним використанням інтелектуально-освітнього потенціалу суспільства. За матеріалами ООН, інтегральний показник, який характеризує потенціал людського розвитку, включає три показники: довголіття, освіченість, життєвий рівень. Тому державна політика повинна бути спрямована на досягнення оптимального рівня вищевказаних показників. Відомості про рівень освіти є найкращими із доступних показників конкурентоспроможності держави. Конкурентоспроможність освіти, від якої залежить подальший стан реального розвитку країни, визначається здібністю підготованого фахівця відповідати потребам сьогодення.

Серед робіт, присвячених цій проблемі, необхідно відзначити наукові праці В. Андрущенко [1], І. Каленюк [2], В. Ніколаєва [3] та ряду інших вчених [4 – 6], в яких майже не приділено уваги вивченню якості ділової освіти, не розроблено механізму дії та сутності предмета економіки освіти.

Аналіз проблем освіти в процесі трансформації соціальних і економічних основ ринкової та неринкової концепцій розвитку суспільства дозволяє простежувати зміни теоретичних основ економіки ділової освіти України. Для цього необхідно уточнення предмета і формулювання принципів економіки освіти в нових умовах зовнішнього середовища, що є метою даної статті.

Зараз існує кілька визначень предмета економіки освіти. Як зазначає В. В. Чекмарьов, предметом економіки освіти як особливої наукової дисципліни виступають ті економічні закони і закономірності, що виникають при виробництві, реалізації та споживанні освітніх послуг та якими обумовлена їх соціально-економічна ефективність [6]. З таким визначенням предмета економіки погодитися важко, тому що воно є "класичним" зразком технократичного підходу, механічно переносючи економічні поняття в таку специфічну сферу, якою є освіта. Це визначення суперечить існуючій економічній концепції "людського капіталу". Освіта є визначальною складовою продуктивних сил. Категорії "виробництво", "реалізація" і "споживання" в соціально-освітній сфері наповнюються іншим змістом, у порівнянні з економічною сферою. Наприклад, у понятті "освітнє виробництво" акцент робиться на соціальні, психологічні й педагогічні аспекти. Поняття "реалізація" визначає психологічні механізми, що сприяють розкриттю природних здібностей людини до навчання та формування знань, поняття "споживання" – соціально-особистісні аспекти життєдіяльності. Ці принципові моменти з'ясовуються у статті.

Зводити предмет економіки освіти до сфери послуг некоректно, оскільки така постановка питання суперечить змісту доктрини якості освіти і зводить предметну область дослідження освіти до прагматичних потреб сьогодення. В основу цієї доктрини покладений соціальний механізм відтворення суспільного інтелекту, що складає фундаментальний комплекс науки, культури й освіти. Науковий предмет не може зводитися до задоволення потреб часу у сфері освіти. Якість освіти має соціоцентричні і людино-центричні параметри, що не